

בן יצחק (נוב ארנה)
 מיניו טש ו.ש.י
 כ"א כסלו (ט)

וישב

"ויצא-ירשלה": יעקב אבינו אחרי בירור ענין האבות, אנו מגיעים עכשיו אל הבנים. יש לזכור שבני יעקב הם אבותינו, החלק השני של האבות. "אבות מספר ב". להיות אבות עם ישראל, אין זה דבר פשוט, אלא ענין גדול נורא ונשגב. עם ישראל הוא עם גדול נורא ונשגב, וכך גם אבותיו, השבטים הם "שבטי יה"², "שבטי ישראל"³. "ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרן לפני ד' תמיד"⁴. שבטי בני-ישראל מונחים על לבו של הכהן הגדול בעבודת הקדש שבבית-המקדש, ומתוך חושן המשפט הזה מופיעים בירורי דברים ברוח-הקדש. יש לשים לב ולזכור במאי עסקינן! אנו עם של "קדושים בכל יום יהללוך סלה"⁵. קדושים אלה, אין צורך לחפש אותם באפריקה או במזרח הרחוק, אלא הם עם ישראל, עם הנביאים⁶. אנו מין יצורים מיוחדים. מין בריה קיבוצית-קולקטיבית, כללית, היסטורית, בעלת פסיכולוגיה לאומית. דעת עליון⁸, בעל העין הגדולה⁹, "הגבר שתם העין"¹⁰, מסתכל על העם הזה בעינו התודרת, "ירא את ישראל שכן לשבטי"¹¹, מתבונן במציאות הקיבוץ הזה ורואה כי נוראה היא. הוא רואה שלעם בכלליותו יש שורש: "כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו"⁷, אלו אבות ואמהות¹². לעם הזה יש אבות. "הביטו אל צור קצבתם"¹³. אחרי אברהם יצחק ויעקב, האבות של העם המשונה והענקי, אנו מתחילים להפגש ב"אבות מספר ב", בראשית האתחלתא של עם ישראל, בני-ישראל. אין לשכוח במה עסקינן: בראשית הופעת "עם זו יצרת לי"¹⁴. אנו מסתכלים בדבר ד' המגיד אלינו מ"קרא הדורות מראש"¹⁵ ומתגלה בשנות הור דור. "בינו שנות דר ודר"¹⁶. לכן ענין הבנים האלה, שהם אבותינו, אינו ענין פשוט כלל, אלא ענין נורא ונשגב, נקדש ונערץ. אנו שבטי-יה, קדושים, עליונים, "בני עליון פלכם"¹⁷, ובני יעקב הם אבותינו. עכשיו אנו מתחילים להפגש במהלך ההתפתחות העובדתית, ההיסטורית, המשפחתית של אבותינו אלה.

זה
 זי בבל
 זורה
 ;
 לם
 התורה
 זית עד אחרית
 ודאלית ואישית
 כלל-ישראל

2. כך היה רשום על אבני החרון לפי הרמב"ם, הלכות כלי המקדש ט ז. 3. וכך היה
 על-פי יומא ענ ב. 4. שמות כח ט. 5. ברכת האל הקדוש בשמותיהם
 קדושים תהיו" אבודיהם, סדר שחרית של חול היום
 קדושים סע' 5-7. אור לנתיבת? י
 כד טו. 9. יו"י

פעמים את עקרון
 שתיים: "אחת דבר
 תיים שתיים. "לך
 ית": יצחק אבינו;

שיחות הרב צבי יהודה

2. שנאה וקנאה?

אמנם כשאנו מתבוננים קצת באבותינו אלה — מה אנו מגלים? לכאורה, הם רוצחים, פראים, מתוך קנאה ושנאה! נכון שהז"ל הזהירונו שאל לו לאדם לפנק בן אחד יותר מבנים אחרים כדי לא לעורר קנאה¹⁸, אבל כאן אנו נפגשים במצב נורא ואיום של רוצחים ממש, "ועתה לכו ונהרגוהו"¹⁹; ולולי ראובן ויהודה שעכבו²⁰, הדבר המגונה היה מתבצע! אין מילים די חזקות כדי לכנות מה שמסופר בפרשה הראשונה. אלה הם אבותינו!! האט זאת ראשית הגוי הקדוש?
 ית ושולם. אי-אפשר להשלים עם זה בשום פנים.

בחיים⁵¹, כי "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם"⁵². אנו נקראים על שמו של יעקב אבינו "בית יעקב"⁵³, מה שלא מצינו כן לגבי אברהם אבינו ויצחק אבינו (מלבד פסוק אחד, בתהילים, בו נאמר: "עם אלהי אברהם"⁵⁴). בודאי יש לנו שייכות מיוחדת לאברהם אבינו, וזכות יצחק עומדת לכל הדורות — אבל אנחנו יעקב. ה"אנחנו", המציאות ההיסטורית העובדתית שלנו נקראת בשם יעקב, מאז ועד הנה ולכל הדורות.

10. שנים־עשר שבטים

הקולקטיביות הזאת שלנו מוכרחת להיות בנויה דווקא משנים־עשר אלמנטים, — חוק ולא יעבור. לכל שבט יש ענין מיוחד ותפקיד מיוחד בגילוי הערך האלוהי של "עם זו יצרת לי". במשך הדורות הולך הדבר ומתגלה, מתגבש ומתבלט יותר ויותר. בפרשתנו אנו עומדים בתחילת ההתגלות, כשענין זה עדין מאוד. אנו נמצאים במצב העובר במעי אמו, ההולך ומתפתח לאט לאט עד שיוצא לאויר העולם בצורה ריאלית, הויתית, ממשית. העובר של "עם זו יצרת לי" נמצא בתחילת יצירתו בבטן אמנו "כנסת ישראל"⁵⁵, במצב של יסודיות וראשיות. ("ראשית גוים עמלק"⁵⁶, וזה לעומת זה בקודש "קדש ישראל לך" ראשית תבואתה"⁵⁷) — אנו בראשית ההתגבשות וההתקמות של האורגניזם השלם שמופיע על־ידי רחל ולאה "אשר בנו שתיהם את בית ישראל"⁴⁷. בני רחל ובני לאה מגלים שניהם את הענין האלוהי שלנו. הערך המיוחד של כל שבט מתברר אחר־כך בדברי יעקב אבינו ומשה רבינו. יהודה ענינו מלכות⁴⁴, מה שהולך ונמשך בפרשתנו במעשה פרץ הורה⁵⁸, ואחר־כך במגילת רות⁵⁹ ביסוד משפחת דוד המלך. כאן ראשית היצירה של יהודה. וכן לגבי שאר השבטים. לכל שבט יש תפקיד מיוחד, כח מיוחד, מלאך מיוחד, בבנין האורגני הכללי של בית ישראל. כך הכרחי וחיוני. אין להתחמק מזה, ואי־אפשר להתחמק מזה: זו עובדה יסודית ממשית. אשרינו שנבנינו כך. בבנין האלוהי הזה המורכב מחלקים שונים, חלק של תורה, חלק של מלכות, וחלק של עבודת בית־מקדש וכהנה וכהנה. יש

51. תענית ה ב. ועיין מדבר שור הדרוש העשרים וששה. 52. שמואל א טו כט. 53. ישעיה ב ה. שם י כ. ירמיה ב ד. יחזקאל כ ה. ועוד. 54. תהילים מז י. 55. "אין אביו אלא הקב"ה... ואין אמו אלא כנסת ישראל" ברכות לה ב. "והולין צג ב" הערת רבינו. "אביו יתואר הקב"ה בערך שפע הרע... ואמו... בתור משגחת על הנהגות מעשיות" עין איה ב, ברכות עמ' 173. ועיין גור אריה למהר"ל, ויקרא כ ג. 56. במדבר כד כ. 57. ירמיה ב ג. "במה שהגוים הם מחולקים מן ישראל לדבר הזה עמלק הוא ראשית, כי הוא יותר מחולק ומובדל מן ישראל משאר אומות כמו שידוע. ומפני כי ישראל הם ראשית המציאות לכך הם עיקר המציאות, והאומות... אינם רק תוספת..." מהר"ל, נצח ישראל פוק י, עמ' ס. 58. בראשית לח כדל. 59. "ויהי ביתך כבית פרץ" רות ד יב.

נינו לימוד תורה⁴⁵, וכהנה עולם, "בראך יעקב", מכל חפקידו. ישראל הוא לב ודרים בתכלית הסדר. כל אחר־כך הדבר נעשה קל שהוא מתברר בכרכות של יבינו בסוף התורה, כשכל ל דגלו. עכשיו באתחלתא שאיננו עסוקים פה בפרטי רא אוחנו והיוצר אותנו. אל", כונה את האורגניזם כך מוכרח להיות מסודר

אשר בנו שתיהם את בית הות. הפרשה האחרונה של זל חז"ל במדרש: "בחיר ות דיפלומה על היותו יותר ושתם הוא גדול בבחינתו והבחירות של יעקב אבינו התכלית. ענינם של האבות ס, בני ישראל, עם ישראל. מתחילים הבנים להתגלות אבות. לכן יעקב אבינו הוא פסוקים בספר ישעיהו בהם מה זרעו בחיים, אף הוא

יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מורה הוראה אלא משבט לוי או יבה יג טו. 46. כוזרי ב לו, מד. א. "ע' שבח קמו א" הערת רבינו.

12. תלמידיו

הזכרנו קודם ש
ואיום, לעומת
שמתברר בפרקי
הבריות⁶⁴ וכהג
בדברי התורה,
ולהפיץ אור ע
שמחשיבים למצ
פעמים שנאת ע
להבין תופעה זו
הקיים במעמקי ד
לעם-הארץ אינה
בין תלמידי-חכם
ובדיני טומאה ו
עמי-הארץ שייכו
נפלא – ככל מ
בריה וחברי בריה
בריה וחברי בריה
"אני מלאכתי ב
כשהכוונה לשם ו
ובלבד שיכוין לבו

13. שנאת ה'

קיימים רשעים בע
אחד להיות בשלמו
מדרגות בשלמות,
את כל חלקי ישראל
יותר מלאי אמונה,

המתגלים בגילוי הגיוני
שכנ. ⁶³ אהבה, עמ
תלמיד חכם ואנשכנו כ
אותנו" שם. "גדולה שנו
את ישראל" שם. ⁶⁶

שיחות הרב צבי יהודה

להתרגל בהעמקה ולראות בעין פקוחה במאי עסקינן: עסקינן בתחילת
הסיסטמטיקה האלוהית של הבנין הגדול והנשגב של "עם זו יצרת לי" – ואין
זה דבר כל-כך פשוט. הכרחי, נחוץ וחיוני שהלב יהיה לב ולא אחרת. צריך
להכיר ולהרגיש שכך צודק וישר, "להגיד כי ישר ד"י"⁶⁰, "בראך יעקב ויצרך
ישראל"⁶³. יש להשתחרר מגישה ילדותית הרואה כאן איזה סיפור מעשה של
התקוטטות, ולהסתכל מה נעשה כאן בדורות עולם; לראות יד ד' המכוננת את
יסוד לב האומות. כל בעל שכל צריך להבין שביסוד היצירה הזאת, חייבים
להופיע בני לאה ובני רחל, "איש על מחנהו ואיש על דגלו"⁶⁴, בהחלטיות היותר
תקיפה, היותר אכזרית והיותר חריפה. רק מתוך-כך ואחר-כך יתגלה ש"בנו
שתיים את בית ישראל". אבל כאן אנו עדיין עומדים בראשית ההתגבשות,
ההתפתחות וההתקמות, והטיפול האלוהי חייב להימשך איזה זמן של שנים
ודורות, עד שמגיעים לבירור הסופי של "בנו שתיים". בינתיים חלוקת התפקידים
ההכרחית והחיונית מתבטאת באופן חמור נורא ומזעזע.

11. "אני ולא אתה"

זאת הפעם הראשונה שאנו נפגשים במונח של שנאה במובן כל-כך רחב של
קנאה, גקמה ורצחנות⁶¹. לכאורה זה דבר נורא ואיום, אבל יש להתרגל להבין
שכל זה ביטוי של סדרי הפסיכולוגיה הצבורית של הופעת האורגניזם השלם
בחלקיו השונים. גם אם נחזור על זה אלפי פעמים, לא יספיק. יש מצבים בהם
"איש על מחנהו ואיש על דגלו"⁶⁴ מתגלה בצורה חריפה זו: "אני! אני ולא
אתה! אני הלב ולא אתה, בשום אופן שבעולם". היום אנו עוסקים ברגעים
הראשונים, באצילות האלוהית הגרעינית היסודית של הדברים. בהתחלה הם
מופיעים בעדינות ובאצילות, אבל אחר-כך שני צדדים אלה של רחל ולאה
מוכרחים להתבסס ולהתגבש. השבטים חייבים להתיסד. ההתגבשות הזאת נוראה
היא, כי ענינה הוא: "אני ולא אתה". הצד של "לא אתה" צריך להתבטא במובן
היותר חריף. ה"אתה" שולל את ה"אני", לכן מופיעה שלילת ה"אתה" בצורה
נוראה ואיומה⁶². כל אחד חייב להופיע בכל תוקפו, בתפקידו האלוהי הגדול
והאדיר החובק זרועות עולם, שהולך ומתגלה במהלך הדורות.

⁶⁰ תהילים צב טו. ⁶¹ ועיין בראשית כו כו. כט לא, לג. ⁶² "כשיוצאת מריבה בין כח למח,
בין איש לאיש, בין עם לעם, בין עולם לעולם, המריבה בתוכנה היא תוצאה מהשינוי והניגוד שיש
בעצמיות של אוצר החיים. מעט מאד הוא הערך של יסודי ההתנגדות, שהם מתבטאים בבני
ופירוט מדעי, כל אלה הם סימנים קלים, שמפני חולשת ההכרה הם מתבטאים בתור סבות ודרשות.
אבל היסוד העליון הוא שנאת החנם, שאוצר החיים מבטא למה שהוא מנגדו... וכל הנימוקים

"ורצא-ירשלח": יעקב אבינו. אחרי בירור ענין האבות, אנו מגיעים עכשיו אל הבנים. יש לזכור שבני יעקב הם אבותינו, החלק השני של האבות. "אבות מספר ב". להיות אבות עם ישראל, אין זה דבר פשוט, אלא ענין גדול נורא ונשגב. עם ישראל הוא עם גדול נורא ונשגב, וכך גם אבותיו. השבטים הם "שבטי יה"², "שבטי ישרון"³. "ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש לזכרן לפני ד' תמיד"⁴. שבטי בני-ישראל מונחים על לבו של כהן הגדול בעבודת הקודש שבבית-המקדש, ומתוך חושן המשפט הזה מופיעים בירורי דברים ברוח-הקודש. יש לשים לב ולזכור במאי עסקינן! אנו עם של "קדושים בכל יום יהללוך סלה"⁵. קדושים אלה, אין צורך לחפש אותם באפריקה או במזרח הרחוק, אלא הם עם ישראל, עם הנביאים⁶. אנו מין יצורים מיוחדים, מין בריה קיבוצית-קולקטיבית. כללית, היסטורית, בעלת פסיכולוגיה לאומית מיוחדת. ולנבראים האלה יש שורשים. "כי מראש צדים אראנו"⁷. בלעם, ה"ידע דעת עליון"⁸. בעל העין הגדולה⁹. "הגבר שתם העין"¹⁰. מטתכל על העם היה בעינו החודרת, "וירא את ישראל שכן לשבטי"¹¹, מתבונן במציאות הקיבוץ הזה ורואה כי נוראה היא. הוא רואה שלעם בכלליותו יש שורש: "כי מראש צדים אראנו ומגבעות אשורנו"¹², אלו אבות ואמהות¹³. לעם הזה יש אבות. "הביטו אל צור תצבתם"¹⁴. אחרי אברהם יצחק ויעקב, האבות של העם המשונה והענקי, אנו מתחילים להפגש ב"אבות מספר ב", בראשית האתחלתא של עם ישראל, בני-ישראל. אין לשכוח במה עסקינן: בראשית הופעת "עם זו יצרתי לי"¹⁵. אנו מסתכלים בדבר ד' המגיע אלינו מ"קרא הדרות מראש"¹⁶ ומתגלה בשנות דור ודור. "בינו שנות דר ודר"¹⁶. לכן ענין הבנים האלה, שהם אבותינו, אינו ענין פשוט כלל, אלא ענין נורא ונשגב. נקדש ונערץ. אנו שבטי-יה, קדושים. עליונים, "בני עליון קלכם"¹⁷, ובני יעקב הם אבותינו. עכשיו אנו מתחילים להפגש במהלך ההתפתחות העובדתית, ההיסטורית, המשפחתית של אבותינו אלה.

זח
זי בבל
זרה
ז
זם
התורה
זית עד אחרית
זראלית ואישית
כלל-ישראל

2. כך היה רשום על אבני הוושן לפי הרמב"ם, הלכות כלי המקדש ט ז. 3. וכך היר --
 על-פי יומא עג ב. 4. שמות כח כט. 5. ברכת האל הקדוש בשמונה-עשר--
 'קדושים הויר' אבודרהם, סדר שחרית של חול יח--
 קדושים סע' 7-5. אור לנתיבתי, ע"י --
 כד טז. 9. "ויר" --

פעמים את עקרון
 שתיים: "אחת דבר
 תיים שתיים. "לך
 זת": יצחק אבינו;

שיחות הרב צבי יהודה

2. שנאה וקנאה?

אמנם כשאנו מתבוננים קצת באבותינו אלה — מה אנו מגלים? לכאורה, הם רוצחים, פראים, מתוך קנאה ושנאה! נכון שחז"ל הזהירונו שאל לו לאדם לפגוע בן אחד יותר מבנים אחרים כדי לא לעורר קנאה¹⁸, אבל כאן אנו נפגשים במצב נורא ואיום של רוצחים ממש, "ועתה לכו ונהרגוהו"¹⁹; ולולי ראובן ויהודה שעכבו²⁰, הרבו המגונה היה מתבצע! אין מילים די חזקות כדי לכנות מה שמסופר בפרשה הראשונה. אלה הם אבותינו?! האם זאת ראשית הגוי הקדוש? יה ושלום. אי-אפשר להשלים עם זה בשום פנים.

לפרשת וישב

מפי הראי"ה בשנת תרפ"ז

בענין מחלוקת יוסף והשבטים. בכל ענייני עבודת השי"ת, הרגילות היא שכשדור אחד הוא גדול מאוד והדור השני נתקטן ואינו יכול להגיע למדרגות הדור הקודם, אזי נמצא בדור השני אדם שהוא ממוצע ביניהם, שאם כי הוא קטן מהדור הראשון אבל הוא גדול מהדור שהוא נמצא בו, וכך היה בדורם של השבטים לאחר דורם של שלשת האבות שהיו גדולים במעשיהם, ומדרגותיהם בעבודת השי"ת היו גבוהות לאין שיעור, והשבטים היו נמוכים מהם במעלות, ויוסף היתה לו מדריגת ומעלת הממוצע. והשבטים סברו שאינו במדריגה זו, ומאחר שאסור לאדם להסתכל ולהתבונן יותר מן מדריגתו, והוא דוגמת זר שאכל תרומה שחייב מיתה, לכן דנו אותו השבטים בסנהדרין לחיוב מיתה. אבל יעקב אבינו ע"ה, שיוסף היה בן זקונים שלו (בראשית לו ג), גילה ומסר לו יותר מלשאר בניו (בראשית רבה פד ח), ועשה לו כתונת פסים (בראשית שס), שהיו בזה כוונות גדולות ועמוקות, ולכן בעת שהשבטים השליכו אותו לבור הפשיטו אותו את כתונת הפסים.

בתוך הדברים אמר הרב, שמובא בקדמונים שההכדל בין יראה תתאה ליראה עילאה הוא, שיראה תתאה הוא שירא תמיד שלא יקלקל מעשיו בעבודת הקודש — ואי"ז יראת העונש — ויראה עילאה היא שלא יעלה בעבודתו בקודש יותר ממדריגתו, וע"ז מובא בכתבי האר"י ז"ל על הכתוב בישעיה (ו) ב) "בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו" שמרומזות בזה שתי היראות.

(מרשימות רבי דוב מילשטיין)

(בשמן רענן, ח"א, עמ' קנד"קנה. ועיין שם עמ' קלט)